

๒.๑.๔ แหล่งประวัติศาสตร์ จังหวัดนครราชสีมาแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือ

ทุ่งสัมฤทธิ์ บ้านสัมฤทธิ์ ตำบลสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทำให้ระลึกถึงความกล้าหาญของชาวนครราชสีมาในวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ เป็นวีรกรรมครั้งสำคัญเมื่อครั้งศึกเจ้าอนุวงศ์ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกครั้งนั้นกองทัพเจ้าอนุวงศ์ได้รับความเสียหายอย่างมาก ปัจจุบันทุ่งสัมฤทธิ์ อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านสัมฤทธิ์ประมาณ ๕๐๐ เมตร ลักษณะพื้นที่เป็นเนินดินสูง บริเวณโดยรอบเป็นทุ่งนา ห่างออกไปทางทิศตะวันออก ประมาณ ๕๐๐ เมตร มีหนองน้ำเรียกว่า หนองหัวลาว ชาวบ้านสัมฤทธิ์ทั้ง ๒ หมู่บ้านร่วมกันบริจาคเงิน ที่ดิน สร้างอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ดวงวิญญาณวีรชนที่เสียชีวิตในเหตุการณ์สู้รบ โดยมีการปรับปรุงบริเวณที่สาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านก่อสร้างอนุสรณ์สถานขึ้นเป็นสถานที่เคารพบูชาของชาวบ้าน และประชาชนทั่วไป รวมทั้งจำลองสมรภูมิที่อยู่ใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุการณ์จริง ณ บริเวณหนองหัวลาว ในบ้านสัมฤทธิ์ หมู่ ๑ ตำบลสัมฤทธิ์ อำเภอพิมายด้วย

๒.๑.๕ อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ได้แก่ พื้นที่ที่มีการกำหนดขอบเขตทั้งบริเวณ เพื่อการควบคุมสาระทางประวัติศาสตร์และพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้ดำรงอยู่ได้ โดยมีลักษณะเป็นเมือง เป็นชุมชนหรือเป็นส่วนหนึ่งของเมืองของชุมชนหรือพื้นที่อื่นใดที่มีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและวิศวกรรมรวมกับสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นและโดยธรรมชาติ เช่น แม่น้ำหรือภูเขาในพื้นที่นั้น ซึ่งทำให้อารยธรรมทางประวัติศาสตร์และการควบคุม พิทักษ์รักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์ดำรงไว้ได้ (นิคม มูลิกะคามะ ๒๕๓๓)

จังหวัดนครราชสีมา มีอุทยานประวัติศาสตร์อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทยคือ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ตั้งอยู่ที่อำเภอพิมาย ห่างจากตัวจังหวัดนครราชสีมาประมาณ ๖๐ กิโลเมตร

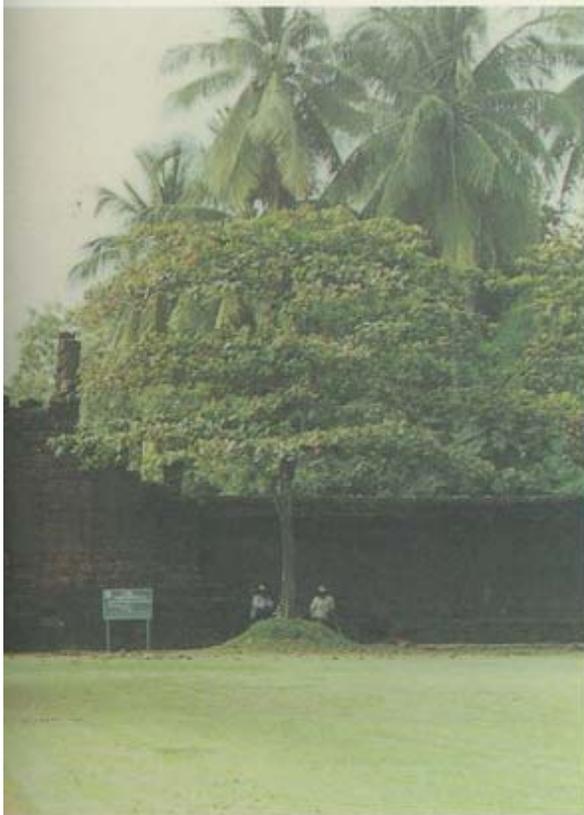
เดิมเมืองพิมายมีลักษณะเป็นชุมชนโบราณที่อยู่อาศัยของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานการสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านสวย บ้านโนนทม อำเภอพิมาย บ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท เนินอุโลก บ้านหนองนาตุ้ม ตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง เป็นต้น ได้พบภาชนะดินเผาสีดำขัดมันแบบพิมาย (Phimai black ware) ที่มีอายุการใช้งานตั้งแต่ ๒,๒๐๐ ปีมาแล้ว จนถึงสมัยทวารวดี ซึ่งมีการพัฒนาชุมชนเป็นรูปร่างและขนาดต่างๆ กัน ที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในสมัยนี้ได้แก่ ก้อนอิฐขนาดใหญ่ที่มีการตกแต่งลวดลายเป็นลายขูด ในชั้นฐานรากของปราสาทรองอยู่ด้านล่างสุด อาจเป็นไปได้ว่าในช่วงของการเตรียมดินฐานรากในการก่อสร้างปราสาท ได้มีการนำอิฐสมัยทวารวดีโดยรี้อจากโบราณสถานมาใช้ ซึ่งปัจจุบันไม่ปรากฏร่องรอยให้เห็น

ประตูลี้

พลับพลา
เปลื้องเครื่อง

ปราสาทพิมาย เป็นศาสนสถานทางพุทธศาสนานิกายมหายาน สร้างขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗ และมีการก่อสร้างเพิ่มเติมในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นศาสนสถานกลางเมืองพิมาย ซึ่งปัจจุบันอยู่ในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย

ลักษณะเมืองพิมายโบราณมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๕๖๕ เมตร ยาว ๑,๐๓๐ เมตร มีคูน้ำล้อมรอบ มีแม่น้ำมูลไหลผ่านทางทิศเหนือและทิศตะวันออก ทางทิศใต้มีลำน้ำเค็ม ทิศตะวันตกมีลำน้ำจักราช (อ่านว่า จัก-กะ-หลาด) ไหลขึ้นไปบรรจบกับลำน้ำมูลที่ท่าสงกรานต์

คำว่า **พิมาย** เป็นคำเดียวกับคำว่า **วิมาย** ที่ปรากฏอยู่ในจารึกที่กรอบประตูระเบียงคดด้านทิศใต้ ว่าเป็นคำที่ใช้เรียกรูปเคารพสำคัญที่สถาปนาไว้กับศาสนสถาน ดังนั้นชื่อเมืองพิมายในปัจจุบันจึงเป็นชื่อที่มีมาแต่เดิม ในสมัยอาณาจักรเขมรโบราณ

สิงห์ และ
นาคราวบันได
ศาลาทางเดิน

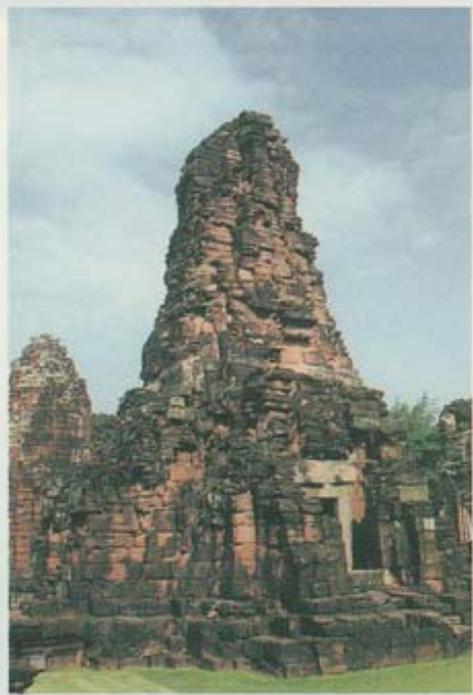
วัดมิ่งเมือง
จังหวัดมุกดาหาร

ช่องบรรจุ
วัตถุมงคล

ปราสาทพรหม
หัต

ปราสาทหินแดง

ภาพสลักเรื่อง
รามเกียรติ์บน
ทับหลัง

ลวดลาย
บริเวณฐาน
ปราสาทประธาน

กำแพงเมืองแต่ละทิศมีประตู ๑ ประตู ก่อเป็นซุ้มด้วยศิลาแลง ออกนอกกำแพงเมืองไปทางทิศใต้ผ่านประตูชัย มีถนนโบราณตัดตรงไปยังลำน้ำเค็ม ที่ริมฝั่งน้ำมีอาคารเป็นรูปกากบาทก่อสร้างด้วยศิลาแลง สันนิษฐานว่าเป็นท่อน้ำเข้าเมืองพิมาย ปัจจุบันเรียกว่า ท่อนางสระผม โกล้ง มีโบราณสถานที่สำคัญ ๑ แห่ง เรียกว่า **กุฎิฤๅษี** หรือ **อโรคยาศาล** เป็นศาสนสถานที่พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อการอภิบาลแก่ประชาชนผู้เจ็บป่วย

นอกจากนี้ ภายในเมืองพิมายยังมีโบราณสถานสมัยอยุธยาตอนปลายอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของปราสาทพิมาย เป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ก่อด้วยอิฐตั้งอยู่บนเนินดินสูง เรียกว่า **เมรุพรหมทัต**

ภายในกำแพงเมือง มีสระน้ำโบราณที่ขุดเพื่อการอุปโภคบริโภค มีชื่อเรียกในปัจจุบันว่า **สระแก้ว สระพลุ่ง และสระขวัญ** นอกจากนี้นอกเขตกำแพงเมืองมีสระน้ำขนาดใหญ่ คือ **สระเพลง** อยู่ทางทิศตะวันออก และ**สระโบสถ์** อยู่ทางทิศตะวันตก

ตัวปราสาทพิมายมีกำแพงล้อมรอบ ๒ ชั้น กันเขตชั้นนอกด้วยกำแพงแก้ว และกันขอบเขตชั้นในด้วยระเบียงคด บริเวณด้านหน้านอกเขตกำแพงชั้นนอกมีอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เรียกว่า **พลับพลา** เข้าใจว่าเป็นสถานที่สำหรับพักเตรียมพระองค์สำหรับพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายชั้นสูงที่เดินทางมาประกอบพิธีกรรม ถัดจากพลับพลาเป็นทางเข้าด้านหน้าก่อเป็น**สะพานนาคราช** ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าสู่ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ สะพานนาคราชนี้มีความหมายว่า เป็นทางเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับสวรรค์ เชิงบันไดมีสิงห์เพศผู้คอยพิทักษ์ศาสนสถาน มีให้สิ่งชั่วร้ายเข้าไปภายใน รวบบันไดทำเป็นลำตัวนาคชูดอกแม่พังพานเป็นนาค ๗ เศียร มีรัศมีประดับโดยรอบ จากลักษณะของสิงห์และนาค คงสลักขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗

ถัดจากสะพานนาคราชเข้ามามีซุ้มประตูหรือเรียกว่า **โคปุระ** ตั้งอยู่กึ่งกลางของแนวกำแพงแก้ว ซึ่งมีทั้งหมด ๔ ด้าน แต่ละด้านจะมีซุ้มประตูอยู่กึ่งกลาง จากกำแพงแก้วเข้ามาถือว่าสู่โลกสวรรค์อันเป็นที่อยู่ของเทพเจ้า มีขาลา (ทางเดิน) เชื่อมระหว่างกำแพงแก้วและระเบียงคด ทำเป็นลานยกพื้นสูงประมาณ ๑ เมตร

ระเบียงคด มีลักษณะคล้ายกับกำแพงแก้ว คือมีซุ้มประตูอยู่กึ่งกลางของกำแพงทั้ง ๔ ด้าน หลักฐานที่สำคัญปรากฏอยู่ที่ซุ้มประตูด้านทิศใต้ คือ จารึกบนแผ่นหินที่กรอบประตูทางซ้ายเป็นภาษาเขมร อักษรขอมโบราณ ระบุใน พ.ศ. ๑๖๕๑ - ๑๖๕๕ กล่าวถึงการสร้างรูปเคารพ สร้างเมือง ขุดสระน้ำ ถวายข้าวพระ ข้าวสาร มีที่ดินกำหนดและปักเขตโดยรอบตามทิศต่างๆ ปรากฏนามขุนนางชั้นสูงคือ ศรีวิเรนทราธิปติวรมัน และพระนามกษัตริย์เขมร คือ พระเจ้าธรณินทรวรมันที่ ๑ (พ.ศ. ๑๖๕๐ - ๑๖๕๕)

ลานชั้นในซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดของปราสาทพิมาย มีปราสาท ๓ องค์ ตั้งอยู่ **ปราสาทประธาน** คือ ปราสาทองค์ใหญ่ สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗ ก่อสร้างด้วยหินทรายสีชาว หันหน้าไปทางทิศใต้ต่างไปจากศาสนสถานเขมรโบราณอื่นๆ ซึ่งมักจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เข้าใจกันว่า การหันหน้าไปทางทิศใต้เป็นการหันไปสู่เมืองพระนครหลวงของอาณาจักรกัมพูชา แต่คดีเช่นนี้ไม่เคยพบในปราสาทขอมองค์อื่นๆ เลย จึงเป็นไปได้ว่าน่าจะเป็นคติทางพุทธศาสนาที่ถือทิศใต้เป็นทิศแห่งการมีชีวิต ดังที่พบในเอกสาร

ทางพุทธศาสนาว่า วัดเซตวันซึ่งเป็นวัดที่พระพุทธรูปประทับอยู่มากที่สุดหันหน้าไปทางทิศใต้ และภายหลังต่อมาทิศใต้กลายเป็นทิศสำคัญของพุทธศาสนิกชนชาวไทยสมัยโบราณให้เป็น ทิศหัวนอน ปราสาทประธานมีส่วนประกอบ ๒ ส่วน คือ มณฑปและเรือนธาตุภายนอกโดยรอบของปราสาทประธานมีภาพจำหลักบนทับหลัง และหน้าบันเล่าเรื่องรามเกียรติ์ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นภาพจำหลักการสู้รบอันยาวนาน ระหว่างพระรามและทศกัณฐ์ (ท้าวราพณาสูร) ยกเว้นด้านทิศใต้หน้าบันเป็นภาพศิวนาฏราช ภายในปราสาทจำหลักภาพเรื่องพุทธประวัติตอนปางมารวิชัยและพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนานิกายมหายาน ภายในเรือนธาตุเป็นห้องสี่เหลี่ยมเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพที่สำคัญ ที่พื้นห้องทางมุขด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีร่องน้ำมนต์ปรากฏอยู่

สำหรับปราสาทอีก ๒ องค์ สร้างเพิ่มเติมในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ทางซ้ายของปราสาทประธานคือ **ปราสาทพรหมทัต** ก่อด้วยศิลาแลงในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ภายในปราสาทพบประติมากรรมหินทรายรูปบุคคลขนาดใหญ่นั่งขัดสมาธิ เชื่อกันว่าเป็นรูปเหมือนของ**พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗** ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย **ปราสาทหินแดง**อยู่ทางขวาก่อด้วยหินทรายสีแดง มีส่วนฐานเชื่อมต่อกับอาคารเรียกว่า **หอพรหมมณ**ซึ่งเดิมเป็น**บรรณาลัย**

โบราณสถานของเมืองพิมาย ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๒ โดยกรมศิลปากรและรัฐบาลฝรั่งเศสร่วมมือกันบูรณะองค์ปราสาทประธานจนแล้วเสร็จ จากนั้นได้มีการดำเนินงานบูรณะโบราณสถานในเมืองพิมายอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์พิมายอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธี